

De zeekist van schipper Tjeerd Tjeerds (1658-1698)

Door Jeanine Otten, 11-2-2017

Zeelieden namen in vroeger eeuwen een zeekist mee om hun persoonlijke spullen in op te bergen als ze het ruime sop kozen. In Museum het Hannemahuis in Harlingen staan twee grote zeekisten met brandmerken van de VOC en de jaartallen 1723 en 1726. De kisten werden op de zolder aangetroffen, toen het Hannemahuis in 1957 een museum werd. Waarschijnlijk heeft ooit een lid van de familie Hannema deze kisten bewaard. De Hannema's waren in de achttiende en negentiende eeuw jeneverstokers en zoutzieders en ze handelden in zuidvruchten. Wellicht hebben in de kisten kruiden en specerijen gezeten, of Chinees porselein, of gedroogde exotische vruchten.

Op een schilderij van Ludolf Bakhuizen uit 1673 in het Rijksmuseum te Amsterdam is in het midden op de voorgrond een zeekist afgebeeld. De kist kon dienen als zitbank en bevatte de persoonlijke zaken van de zeeman. De wanden van de afgebeelde kist lopen naar boven naar binnen toe, waardoor het zwaartepunt lager ligt en de kist niet makkelijk kan omkiepen. Aan de korte zijden zijn handvaten bevestigd en de kist kon op slot.

Het IJ te Amsterdam, gezien vanaf de Mosselsteiger. Ludolf Bakhuizen (1631-1708), 1673. Olieverf op doek, h. 81 cm, br. 67 cm. Rijksmuseum Amsterdam, invnr SK-A-9.

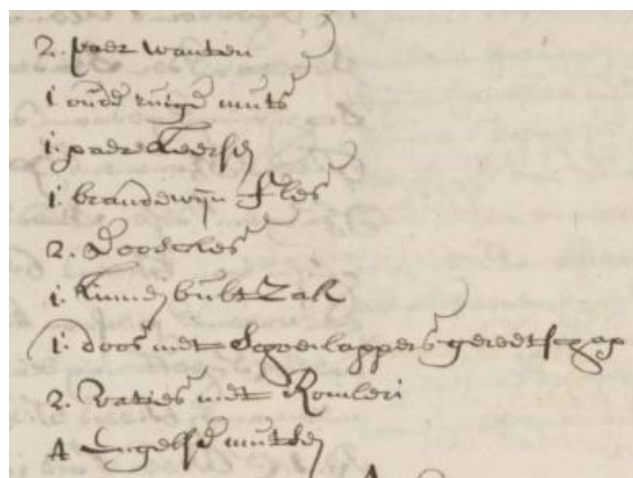
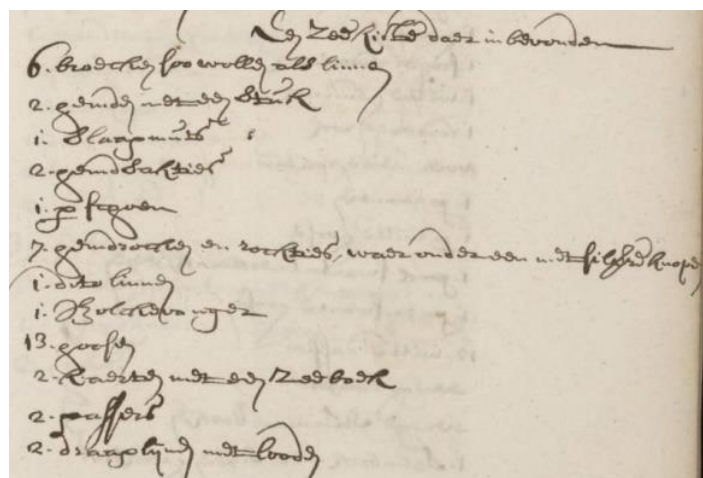
De zeekist werd en wordt ook wel zeemanskist genoemd. In het Rijksmuseum te Amsterdam is een zeer fraaie met zeehondenbuis beklede zeemanskist uit de achttiende eeuw.

Koffer van eikenhout, bekleed met een zeehondenbuis en beslagen met ten dele tot eenvoudige ornamenten uitgesmeed ijzer. De koffer is achthoekig, heeft een slot en twee overvallen voor hangsloten en twee hengsels aan de smalle kanten. Binnenin twee schotten. Afm. 50 cm x l. 95 cm x d. 54 cm, Rijksmuseum Amsterdam, invnr. NG-NM-6079.

De overgebleven zeekisten zijn natuurlijk leeg, maar gelukkig weten we dankzij een Harlinger boedelinventaris uit 1698 waaruit de inhoud van zo'n zeekist kon bestaan. De zeekist van de Harlinger schipper Tjeerd Tjeerds (1658-1698), die aan het eind van de zeventiende eeuw tussen Amsterdam, Harlingen en de Baltica op neer voer, bevatte:

6 broeken zowel wollen als linnen, 2 hemden met een stuk, 1 slaapmuts, 2 hemdzakjes, 1 paar schoenen, 7 hemdrokken en rokjes, waar onder een met zilveren knopen, 1 dito linnen, 1 bolckevanger¹, 13 hosen, 2 kaarten met een zeeboek, 2 passers, 2 draaplijnen met looden, 2 paar wanten, 1 oude ruige muts, 1 paar laarzen, 1 brandwijnfles, 2 doosjes, 1 linnen bultzak, 1 doos met schoenlappersgereedschap, 2 vaatjes met rommelarij, 4 Engelse mutsen.

¹ Bolckevanger: dikke korte pij, o.a. door vissers gedragen; bolck = golf.

In de voorkamer werd tijdens het inventariseren van zijn boedel nog een grote eiken kist aangetroffen met nog meer kledingstukken en onmisbare spullen voor een schipper: 1 reiszak met allerlei lappen, 1 hoed, 3 lapjes nieuw doek, 1 paar blauwe hozen, 1 grijs papier met wadden, 1 mansrok, 12 hemden, 1 rood scharlaken hemdrok, 1 "sprinckeld" rokje, 1 hemd, 1 serge onderbroek, 1 witte hemdrok, 1 roodbaaien rok, voer uit een rokje, 1 paar wanten, 1 paar witte hozen, 1 pak zwart lakens kleren, 1 paar zwarte hozen, 12 witte dasjes, enige rommelarij, enige stuurmansboeken, 1 psalmboek met zilveren haakjes, 1 dito met knippertjes.

Tjeerd Tjeerds werd geboren in Harlingen in 1658 (exacte datum niet bekend). Zijn vader Tjeerd Tjeerds, grootwijdschipper, was op 12 september 1657 voor het Gerecht te Harlingen gehuwd met moeder Jitske Folckerts. Dat ze niet in de Hervormde gemeente trouwden, maar voor het Gerecht, duidt erop dat ze doopsgezind waren. Op zijn veertiende jaar werd Tjeerd Tjeerds junior wees. Vader en moeder lieten bij hun overlijden vier kinderen achter, de jongste was nog maar één jaar oud. Op 30 oktober 1672 werd Hendrick Hendricks op verzoek van Uyff Folckerts aangesteld als curator over de vier weeskinderen van Jitske Folkerts en grootwijdschipper Tjeerd Tjeerds en de nagelaten goederen. Oom Sjoerd Tjeerds en Uyff Folckerts werden ook als voogd aangesteld. Er werd genoteerd dat op 9 oktober 1672 een testament was opgemaakt.²

Nog geen vier jaar later was oom en voogd Sjoerd Tjeerds overleden. Op 13 januari 1676 waren de weeskinderen Tjeerd Tjeerds 18 jaar, Folckert Tjeerds 14 jaar, Poppe Tjeerds 7 jaar en Ype Tjeerds circa 5 jaar oud. De aangetrouwde oom Andries Douwes, grootveerschipper, doopsgezind, werd aangesteld als voogd over personen en goederen. Hendrick Hendricks en Uyff Folckerts bleven medevoogden over de kinderen.³

Tien jaar later, toen hij ongeveer 28 jaar oud was, trouwde Tjeerd Tjeerds op 13 maart 1686 in Harlingen voor het Gerecht met Saske Reiners Acker, wonende te Harlingen. Ze kregen tussen 1686 en 1694 minstens drie kinderen: Tjeerd Tjeerds (geb circa 1686), Rinske Tjeerds (geb circa 1688) en Reiner Tjeerds (geb circa 1694).

Dankzij de Sonttol-registers weten we van een aantal jaren wanneer en van en naar welke havens schipper Tjeerd Tjeerds heeft gevaren en wat voor lading hij aan boord had. Tussen 15 juni 1690 en 10 juni 1696 is Tjeerd Tjeerds geregistreerd in de Sonttol-registers in Elseneur (Helsingör, Denemarken). Hij voer in deze jaren tussen maart en oktober van Amsterdam naar Kopenhagen, van Riga naar Amsterdam, van Amsterdam naar Elbing (Polen), van Pillaw (Baltiysk) naar Amsterdam en terug, van Konigsberg (Kaliningrad) naar Amsterdam, en van Harlingen naar Koningsberg. De lading bestond uit stenen als ballast naar het noorden, op de terugweg had hij meestal rogge en hout aan boord. Op zijn laatste geregistreerde reis door de Sont op 10 juni 1696 van Koningsberg naar Amsterdam nam hij pruimen (svedsher) mee, juchtleer (juffer), borden (telle), lijnzaad (Hørfrø), garen (garn) en was (wox).⁴

Op 11 april 1697 koopt Tjeerd Tjeerds, een half huis noordzijde Schritsen (Schritsen 7), waarin hij al woont (huurt?) en waarvan hij al de helft bezit. Ten oosten is een steeg en Doetie Lieuwes, ten westen mr timmerman Schelte Pytters, ten

² Tjeerd Tjeerds is circa 14 jaar oud. Folckert Tjeerds is circa 10 jaar oud. Poppe Tjeerds is circa 3 jaar oud.

Ype Tjeerds is circa 1 jaar oud. Tresoar, Leeuwarden, toegangsnummer 13-16, Nedergerecht Harlingen, Autorisatieboeken, invnr 114, akte 654.

³ Tresoar, Leeuwarden, toegangsnummer 13-16, Nedergerecht Harlingen, Autorisatieboeken, invnr 114, akte 747.

⁴ **Doorvaarten door de Sont van 15 juni 1690 tot en met 10 juni 1696 door Tjeerd Tjeerds (geschreven als Tiert Tiert, Tiert Tiertssen), www.soundtol.nl:**

15-07-1690	Tiert Tiert	Harlingen Amsterd. - Kjøbnhafn
01-10-1690	Tiert Tiertssen	Harlingen Riga - Amsterdam
22-10-1691	Tiert Tiertjen	Harlingen Amsterd. - Elbing
20-04-1692	Tiert Tiertssen	Harlingen Elbingen - Amsterd.
24-05-1692	Tiert Tiertssen	Harlingen Amsterd. - Elbing
18-06-1692	Tiert Tiertssen	Harlingen Der Pillaw - Amster.
25-07-1692	Tiert Tiertssen	Harlingen Harlingen - Elbingen
19-08-1692	Tiert Tiertssen	Harlingen Der Pillaw - Amster.
19-10-1693	Tiert Tiertssen	Harlingen Kønigsberg - Amst.
24-03-1694	Tiert Tiertssen	Harlingen Harlingen - Dantzig
10-05-1694	Tiert Tiertssen	Harlingen Riga - Amsterd.
22-07-1694	Tiert Tiertssen	Harlingen Amsterd. - Kønigsb.
06-09-1694	Tiert Tiertssen	Harlingen Kønigsbe. - Harlingen
23-03-1695	Tiert Tiertssen	Harlingen Harlingen - Kønigsb.
25-06-1695	Tiert Tiertssen	Harlingen Riga - Amst.
27-08-1695	Tiert Tiertssen	Harlingen Amsterd. - Dantzig
26-09-1695	Tiert Tiertssen	Harlingen Dantzig - Amsterd.
10-06-1696	Tiert Tiertssen	Harlingen Kønigsberg - Amsterd.

zuiden die straat, ten noorden de erven Antie Jans [IJsenbeek?]. Hij koopt het halve huis van wijschipper Foppe Tjeerds voor 170 goudgulden. De grondpacht te betalen aan de Stad Harlingen bedraagt 18 stuivers⁵. Dit huis bestaat niet meer, want het werd wegens bouwvalligheid in 1870 afgebroken.

In november 1698 is Tjeerd Tjeerds overleden. In de boedelinventaris⁶ die 23 november 1698 werd opgemaakt, wordt zijn echtgenote Saske Reiners Acker niet genoemd, dus we kunnen aannemen dat zij al vóór haar man was overleden. Tjeerd Tjeerds liet drie minderjarige kinderen na: Tjeerd Tjeerds, 12 jaar (geb circa 1686), Rinske Tjeerds, 10 jaar (geb circa 1688), Reiner Tjeerds, 4 jaar (geb ca 1694). Als voogden over de kinderen werden aangesteld Tjeerd Reiners (zwager, broer van Saske Reiners Acker) en de rijke Harlinger doopsgezinde koopman Jurjen Clasen Fontein.

Transcriptie boedelinventaris wijlen schipper Tjeerd Tjeerds, 23 november 1698

[fol. 0167r]

Op heden den 23. November 1698 heb
ik Theodorus Alenia clercq ter
secretarie der Stadt Harlingen be-
schrijvinge gedaan door ordre van
Tieerd Bouwens praesiderende
Burgermeester dezer Stede, ten sterff-
huise van Tieerd Tieerdse in leven
een varende persoon bij der Zee, de
welcke heeft nagelaten drie kinderen
met namen Tieerd Tieerdse old 12 Jaaren
Rinske Tieerdse old 10 Jaaren ende
Reiner Tieerdse old 4 Jaar, doch alles
ten verzoecke van Tieerd Reiners, ende
Jurjen Clasen Fontein als present
zijnde, en mede voogden van de Doops-
gesinde, binnen meer gemelde Stadt
waer zo dan gebesoigneert is soo volgt

Bedgoed:

1 bedtie
3 oorkussens
2 deeckens
1 zeedeecken

Een zeekiste daer in bevonden:

6 broecken so wollen als linnen
2 hemden met een stuk
1 Slaapmuts
2 hemdsakties
1 paer schoenen
7 hemdrocken en rockties, waer onder een met silveren knopen
1 dito linnen
1 Bolckevanger
13 hoosen
2 kaerten met een zeeboek
2 passers
2 draaplijnen met looden

[fol. 0167v]

2 paer wanten
1 oude ruige mutse
1 paer leersen
1 brandewijn fles

⁵ Tresoar, Leeuwarden, toegangsnummer 13-16, Nedergerecht Harlingen, Proclamatieboek, invnr 243, folio 304v.

⁶ Tresoar, Leeuwarden, toegangsnummer 13-16, Nedergerecht Harlingen, Boedelinventarisatieboeken, invnr 220, fol 138 t/m fol 142.

2 dooskes
1 linnen bultzak
1 doos met Schoenlappers gereetschap
2 vaties met romleri⁷ [=rommelarij]
4 Engelse mutsen

In de voorkamer een groote
Eecken kiste, daer in bevonden:

1 Reis Zak met allerleye lappen
1 hoed
3 lapties nieuw doek
1 paer blauwe hoosen
1 grauw papier met wadden
1 Mansrok
12 hemden
1 rood scharlaecken hemdrok
1 sprinckeld roktie
1 hemd
1 sarjes onderbroek
1 witte hemdrok
1 roodbayen rok
voer uit een roktie
1 paer wanten
1 paer witte hoosen
1 pak Swart laeckens kleeren
1 paer Swarte hoosen
12 witte dassies
eenige lomleri [=rommelarij]
eenige Stuirmans boeken
1 Salmboek [=psalmboek] met Silveren haeckties

[folio 0168r]

1 dito met knipperkes

Nog een kiste daer in bevonden:

9 Manshemden
6 vrouwen hemden
2 witte Tafellaeckens
2 dito schorteloecken
3 nachthalsdoecken
11 neusdoecken
2 krali-buidels
1 dito fluwelen
1 speld kussentie
1 klein Kistie

Silvergoed:

1 haak met 3 kettings en een koocker daerin 2 Silveren hoofdimessen
1 oorijser
1 riem met silveren ringen daer aan
3 eyerlepelties
eenige kleine knoopkes
1 benen Signet
41 kleine Stuckties silveren geld
1 brandewijn kroeske
1 silveren stoeltie
1 dito kopke

⁷ Romleri: rommelarij.

1 dito boecktien
2 vingerhoeden
2 reedties
39 sestehalven
3 stucken groot onbekent geld
1 Rijxdaalder met
2 halve